

СРПСКА НАРОДНА СТРАНКА
SRPSKA NARODNA STRANKA

ПРОГРАМСКА НАЧЕЛА
PROGRAMSKA NACELA

PROGRAMSKA NAČELA

Uvodne napomene

Srbi u Hrvatskoj imaju, i imat će ubuduće značajno mjesto u razvoju odnosa i općih prilika na području Republike Hrvatske i cijelog jugoslavenskog prostora. Ako se političko rješenje jugoslavenske krize nalazi u srpsko-hrvatskim odnosima, onda su Srbi u Hrvatskoj bitan ključ rješenja krize.

Dugogodišnji život Srba u vojnom- političkom sistemu Vojne krajine, manipulacije posebnim interesima Srba od strane hegemonijskih snaga država u čijem su sastavu bile hrvatske zemlje, masovni pogrom srpskog življa u Drugom svjetskom ratu, zarobljavanje većine Srba komunističkom ideologijom nakon rata i njegovo oblačenje u uniformu represivnog aparata, bitno je utjecalo na političku organiziranost Srba u Hrvatskoj. Srpski narod u Hrvatskoj je danas u najvećoj mjeri politički neorganiziran i pod jakim je utjecajem nekih političkih partija iz Republike Srbije određenih vojnih krugova i ekstremista u svojim sredinama, koji na njegovom strahu od recidiva prošlosti, grade svoj politički program i sukob sa hrvatskim narodom.

Srpska inteligencija u Republici Hrvatskoj nije iskoristila trenutak raspada jednopartijskog, komunističkog sistema da bi politički organizirala srpski narod, artikulirala i u demokratskoj proceduri zastupala njegove posebne ekonomske, političke, kulturne, vjerske, nacionalne i druge interese. Ona je dijelom bila uključena u političke stranke bez tzv. "nacionalnog predznaka" i političke stranke koje su imale pretenziju da politički organiziraju Srpski narod, ali je najvećim dijelom bila pasivna.

Propast komunističkog koncepta razvoja društva u svjetskim razmjerima, pojava početnih oblika demokracije u postkomunističkim sistemima i veliki interes zemalja "Zapada" za brži razvoj demokracije, utječe i na sveukupne odnose u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Demokratski i miran prijelaz iz jednopartijskog sistema u demokratsko društvo započeo je prvih višestranačkih slobodnih izborima. U ovom procesu većina Srba se ne snalazi i tradicionalistički svoje povjerenje na izborima poklanja SKH-SDP, vjerujući da će ova stranka transformirana i u novom demokratskom ruhu ostvariti

u cjelosti sve povjesne, kulturne i političke težnje Srba u Hrvatskoj. Ubrzo, nakon izbora, uslijedila je gorka spoznaja da je to bila velika zabluda i da su bili potpuno iznevjereni u svojim nadanjima. Većina njih izlazi iz ove stranke i politički se pasivizira, a manji dio, zbog teških ekonomskih uvjeta življenja, snažne indoktrinacije u sredstvima javnog informiranja i velikih obećanja, pristupa SDS-u. Metode i oblici djelovanja ove stranke (upotreba sile i drugih nedemokratskih i neciviliziranih oblika i metoda djelovanja) utjecale su da je ne prihvati većina srpskog naroda u Hrvatskoj kao svoju stranku, kroz koju će izraziti svoje nacionalne osobenosti i politički djelovati. Ona nije uspjela okupiti Srbe koji žive u urbanim sredinama i čine veliku većinu srpskog naroda u Hrvatskoj. Slabo su joj uporište i ruralne sredine izvan granica tzv. "SAO Krajine" i područja u Slavoniji i Baranji koja graniče sa Republikom Srbijom. Dio Srba u Hrvatskoj koji podržava ovu stranku i metode njenog djelovanja, čini to uglavnom iz straha koji ima povjesno utemeljenja, i kojeg ekstremisti svakodnevno pothranjuju i održavaju, tražeći argumentaciju u nespretnim i ishitrenim potezima Hrvatske vlasti na područjima gdje većinu čini srpsko stanovništvo (dio Dalmatinske zagore, Like, Banije, Korduna i pojedinih dijelova Slavonije i Baranje) i političkom djelovanju hrvatskih ekstremističkih stranaka.

Polazeci od ovih spoznaja, više grupa intelektualaca Srba u urbanim sredinama u Hrvatskoj (Rijeka, Zagreb, Karlovac, Osijek, Slavonski Brod, Varaždin, Gospić, Split, Dubrovnik i Pula) spontano je redinom listopada 1990. godine počela aktivnost na novom političkom organiziranju Srba. Osnovna je ideja bila da se politički aktiviraju i organiziraju Srbi u urbanim sredinama, ali i oni koji žive na područjima gdje ne funkcionira pravna država, uz specifične metode djelovanja. Ovim bi se stvorile pretpostavke za ostvarivanje stoljetnih težnji srpskog naroda u Hrvatskoj za očuvanjem i afirmacijom svog nacionalnog bića, kroz demokratski način djelovanja, poštujući pravni sistem i priznajući Republiku Hrvatsku kao svoju domovinu.

U ostvarivanju ovog cilja, konstituiran je **Inicijativni odbor** koji broji 13 članova i pokriva mnoga područja Republike Hrvatske, a zadatak mu je osnivanje političke stranke sa nazivom **"SRPSKA**

NARODNA STRANKA. Prijedlog programa stranke treba biti platforma za okupljanje političkih istomišljenika ili ljudi sličnih stavova oko ostvarivanja zajedničkih ciljeva. Polazeći od realnog sagledavanja društvenih odnosa, cilj stranke je demokratska borba za učešće u vlasti, odnosno parlamentarno i vanparlamentarno opozicijsko djelovanje. Posebna će se pažnja u tome posvećivati položaju Srba u Republici Hrvatskoj. Stranka se ne odriče mogućnosti tješnje suradnje i koalicije sa drugim demokratskim strankama u Republici Hrvatskoj i izvan nje, bez obzira da li su na vlasti ili u opoziciji, ako je to u interesu Srba u Hrvatskoj, mirnog i demokratskog razrješenja jugoslavenske krize i ulaska u ujedinjenu Evropu.

Stranka će u svom radu oblikovati politička mišljenja, stavove i zahtjeve Srba u Republici Hrvatskoj, polazeći od: isključivo demokratskih metoda političkog djelovanja; slobodarskih i demokratskih tradicija Srba u Hrvatskoj iz vremena Austro-Ugarske i predratne Jugoslavije; antifašističkog opredjeljenja srpskog naroda u Hrvatskoj u Drugom svjetskom ratu; pripadnosti cjelini srpskog naroda; priznavanja Hrvatske kao domovine, priznavanja na demokratskim izabrima izabrane vlasti u Republici Hrvatskoj; priznavanja demokratski uspostavljenog pravnog poretka; neprihvatanja uspostave totalitarnih režima na bilo kakvoj ideološkoj i nacionalnoj osnovi i sa bilo kakvim razlozima; privatnog vlasništva i tržišne privrede; građanskih i nacionalnih prava i sloboda; životnog interesa Srba za ulaskom u Evropsku konfederaciju u kojoj će kao i svi jugoslavenski narodi i narodnosti moći živjeti u jednoj državi.

Odbor se odlučio za naziv stranke iz slijedećih razloga:

1. Zašto "Srpska"?

Zahtjev je to ovog vremena, a vjerovatno još dugo i u buduće, dok se ne prevladaju nacionalne podjele i ne izlive nacionalne osobenosti iz pragmatičnih razloga. Danas većina stranaka u Hrvatskoj i Jugoslaviji ima nacionalni predznak, što ne korespondira sa dostignućima "zapadne demokracije", već predstavlja dovršetak, raznim

totalitarimima, zaustavljene nacionalne emancipacije. Iako je naš ideal građansko-civilno društvo, smatramo da je nepohodno da ovu fazu političkog organiziranja na nacionalnoj osnovi prođe i srpski narod u Hrvatskoj, koji ima specifične interese, uskladujući ih kroz suživot sa interesima hrvatskog naroda i interesima cjeline srpskog nacionalnog bića. S obzirom da je ovo "Srpska" stranka, ona će pretendirati da okupi većinu Srba u Hrvatskoj, pri čemu se neće služiti nedemokratskim metodama, ucjenama i pritiscima. Pored toga, ona je otvorena za sve građane dobre volje, koji su zainteresirani za miran i demokratski suživot srpskog i hrvatskog naroda i svih drugih naroda i narodnosti u svim jugoslavenskim zemljama.

2. Zašto "Narodna"?

Želimo okupiti predstavnike svih društvenih slojeva (radnike, seljake, intelektualce...), sve ljude dobre volje koji sada ne mogu, a žele organizirano iskazati svoje socijalne, nacionalne, religiozne, profesionalne i brojne druge interese i nezadovoljstvo ekonomskim, socijalnim, političkim i kulturnim prilikama, te organizirano utjecati na njihovo demokratsko rješavanje.

Slobodno je samo ono društvo ili zajednica u kojoj je slobodan i socijalno osiguran svaki pojedinac. Srpska narodna stranka će u svom djelovanju polaziti od građanina, njegovih potreba i interesa, zbog čega je ona i **građanska stranka**.

U svom djelovanju Srpska narodna stranka će polaziti od slijedećih osnovnih načela:

1. Srbi u Hrvatskoj su dio cjeline srpskog naroda sa svojim specifičnim interesima, proizašlim iz povjesnog nasljeđa, trenutnih i predvidivih ekonomskih i političkih okolnosti, koji se trebaju specifično zadovoljavati;

2. Zalažemo se za građanski suverenitet u skladu sa civilizacijskim dostignućima;

3. Poštujemo volju građana u izboru vlasti u Republici Hrvatskoj izraženu na višestranačkim izborima, Ustav Republike Hrvatske, suverenitet i teritorijalni integritet Republike Hrvatske;

4. Podržavamo sve napore usmjerene na demokratsko razrješenje jugoslavenske krize, demokratski preobražaj Jugoslavije i svih njenih članica, kao i njenu integraciju u Evropsku Zajednicu;

5. Srbi će se svim raspoloživim, demokratskim sredstvima, oslanjanjem na demokratske snage u Hrvatskoj, Jugoslaviji i svijetu, boriti za očuvanje svojih nacionalnih, kulturni, vjerskih i drugih posebnosti u Republici Hrvatskoj, i suprotstavljati se donošenju odluka koje bi to mogle narušavati;

6. Vlast proizlazi od građana i njema pripada;

7. Mir, sloboda, nacionalna ravnopravnost, socijalna pravda, demokratski višestranački sistem i građansko-civilno društvo su temeljne vrijednosti kojima težimo;

8. Tjelesna i duhovna nepovredivost pojedinca;

9. Sloboda savjesti i vjeroispovjesti;

10. Razvijanje duhovne kulture Srba i jačanje materijalne osnove za dobrobit i sreću svakog pojedinca, sretnu i zadovoljnu obitelj;

11. Realno i na znanstvenim osnovama sagledavanje povijesti srpskog naroda u Hrvatskoj, kako bi se na zdravim osnovama i uz međusobno uvažavanje gradio budući suživot između hrvatskog i srpskog naroda;

12. Protiv svih oblika nacionalne isključivosti, netrpeljivosti i sovinizma;

13. Ostvarivanje adekvatnog učešća Srba u organima vlasti Republike Hrvatske, upravi i policiji, uključujući i sve oblike lokalne samouprave;

14. Razvoj i unapređenje komunikacije sa svim narodima i demokratskim snagama u Hrvatskoj, Jugoslaviji, Evropi i svijetu;

15. Suprotstavljanje svim pokušajima marginalizacije mjesta i uloge Srba u Republici Hrvatskoj;

16. Suprotstavljanje svim snagama manipulacije interesima srpske dijasporu u Republici Hrvatske, njenim nacionalnim i građanskim osjećajima, posebno u rješavanju srpsko-hrvatskih odnosa;

17. Isključivo demokratski oblici djelovanja i suradnja sa svim demokratskim strankama;

18. Demokratski razvoj Republike Hrvatske i Jugoslavije (u duhovnom i materijalnom pogledu), integriranih u Evropsku zajednicu;

19. Privatizacija društvenog vlasništva, poticanje privatnog poduzetništva i tržišna privreda uskladena i kompatibilna sa Evropskom zajednicom;

20. Potvrđivanje legitimiteta i zastupanje interesa srpskog naroda na osnovu rezultata demokratskih izbora;

21. Protiv postojanja nacionalne, stranačke i ideološke "podobnosti" i političkih monopola, te uspostave totalitarnih režima u Hrvatskoj i Jugoslaviji;

22. Sprečavanje diskriminacije prema pripadnicima srpskog naroda i pružanje pravovremene pravne i drugih vrsta zaštite svakom pojedincu;

23. Protiv centralizacije i militarizacije Hrvatske i Jugoslavije;

24. Hrvatska okvir tradicionalnih regija, Jugoslavija zajednica ravnopravnih republika, Evropa konfederacija slobodno i interesno udruženih država;

25. Razvoj i jačanje lokalne samouprave;

26. Sloboda i neovisnost sredstava javnog informiranja;

27. Neovisno sudstvo;

28. Departizirana i depolitizirana vojska, policija-i državna uprava;

29. Odvajanje crkve od države;

30. Suvremeni i neovisan sistem školstva i samostalnost sveučilišta;

31. Adekvatno vrednovanje znanosti i znanost u funkciji privrednog, političkog i općeg razvitka;

32. Socijalna politika kao politika razvoja, gdje su socijalna pomoć i podrška uvjet ostvarivanja uspješne ekonomske politike;

33. Za smanjenje nezaposlenosti;

34. Participacija radnika u upravljanju poduzećima - prema standardima u ekonomski razvijenim zemljama;

35. Formiranje srpskih prosvjetnih i kulturnih ustanova na cjelom području Republike Hrvatske, a posebno u onim područjima gdje je srpsko stanovništvo u većini.

36. Čuvanje, izučavanje i promocija cjelokupne baštine srpskog naroda u Hrvatskoj;

37. Njegovanje, razvijanje i obogaćivanje tradicionalnih jezika (dijalekata) i pisama srpskog naroda u Hrvatskoj;

38. Afirmacija sistematski uništavanih vjerskih osjećaja srpskog naroda u Hrvatskoj i priznavanje Srpske pravoslavne crkve kao stoljetnog čuvara srpskog nacionalnog bića u hrvatskim zemljama;

39. Za kulturnu autonomiju Srba u Hrvatskoj, u skladu sa evropskim kriterijima i modelima;

40. Za povratak iseljenih Srba i njihovih potomaka u hrvatsku domovinu;

41. Društvena briga i obzir prema potrebama umirovljenika, boraca NOR-a, invalida i hendikepiranih osoba, da bi se i oni mogli osjećati sigurnim i korisnim članovima zajednice;

42. Zaštita i očuvanje čovjekove okoline.

43. Reafirmacija sela i poljoprivrede;

Srpska narodna stranka o ključnim sadašnjim i budućim političkim pitanjima ima slijedeće stavove:

Političke prilike u zemlji

Srpska narodna stranka podržava sve demokratske i reformski orijentirane snage i akcije u zemlji, koje su usmjerene na mirno i demokratsko razrješenje jugoslavenske krize i integraciju Hrvatske i Jugoslavije u Evropsku zajednicu. Osuđujemo i protiv smo svake upotrebe sile, organiziranog i spontanog nasilja i terora, uopće, a posebno u političke svrhe i u razrješavanju međusobnih odnosa. Osuđujemo blokiranje komunikacija, informativnog prostora, robnih tokova i kapitala, nelegalno naoružavanje, pritiske i ucjene, raspirivanje nacionalnih strasti, jer sve to pored političkih ima i nesagledive privredne posljedice, koje jednako pogađaju hrvatski i srpski narod.

Odnos prema Hrvatskoj

Republika Hrvatska kao demokratska i socijalna država, koja stremi ka ujedinjenoj Evropi, mora srpskom narodu garantirati građanska i nacionalna prava, kako bi je svi Srbi doživljavali kao svoju domovinu. Srpska narodna stranka će polazeći od brojnih pozitivnih iskustava stoljetnog zajedničkog života Hrvata i Srba na ovim prostorima, doprinositi većoj međusobnoj toleranciji i zajedničkom suživotu, koji se danas dovodi u pitanje. Srpska narodna stranka se suprotstavlja ugrožavanju suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske i svim neustavnim i nezakonitim postupcima s tim u vezi. Cjepanje teritorije Republike Hrvatske je suprotno interesima srpskog naroda u Hrvatskoj, jer njegova velika većina, u svakoj varijanti, ostaje živjeti u Hrvatskoj. Ne prihvaćamo da budemo taoci nerazumne politike manjeg dijela Srba u Hrvatskoj, i

da postanemo građani "drugog reda" krivi za privredni kolaps Republike Hrvatske.

Odnos prema Jugoslaviji

S obzirom da je Jugoslavija realnost i da ona omogućava da većina srpskog naroda živi u jednoj državi, ona predstavlja i razumljivu potrebu svih djelova srpskog naroda. Srpska narodna stranka ne prihvaća reboljševiziranu i unitarističku Jugoslaviju u kojoj bi postojala mogućnost narušavanja nacionalne ravnopravnosti, ljudskih prava i sloboda i ugrožavanja pojedinih naroda. Zalažemo se za reformiranu demokratsku Jugoslaviju, koja bi se stvorila na zasadama "zapadne demokracije", slobodnom voljom interesno udruženih jugoslavenskih naroda i republika. Priznajemo međunarodne granice Jugoslavije i postojeće granice republika, kao rezultat kompromisa i povjesnog dogovora u jednom vremenu. One se mogu mjenjati samo na osnovu novog kompromisa i povjesnog dogovora svih zainteresiranih naroda. Članovi Srpske narodne stranke, kao mirotvorne stranke ne žele učestvovati u eventualnom nasilnom rješavanju jugoslavenske političke krize.

Odnos prema vojsci, obrani i zaštiti

Srpska narodna stranka se zalaže za departizaciju i depolitizaciju JNA, njeno brojačno smanjenje i profesionalizaciju. Ne prihvaćamo mješanje vojske u unutrašnje političke prilike i u rješavanje političke krize, jer bi to zbog njezinog narodnog karaktera, višenacionalnog sastava i različitih idejnih opredjeljenja pripadnika (posebno regruta), moglo imati nesagledive posljedice. Zbog tradicionalne vezanosti srpskog naroda u Hrvatskoj sa vojskom kroz povjest, a posebno sa JNA u čijem je stvaranju aktivno učestvovao, ovaj odnos je posebno delikatan. Zbog toga će Srpska narodna stranka nastojati utjecati na preobražaj JNA u skladu sa demokratskim promjenama u društvu i na osiguranje njenog mjesta i uloge u novoj koncepciji obrane Republike Hrvatske i Jugoslavije.

Srpska narodna stranka podržava koncepciju narodne obrane, koja će korespondirati sa koncepcijama i sistemima obrane neutralnih zemalja Evrope (Švicarske, Švedske i Austrije). Suprotstavljt će mo se svakom pokušaju militarizacije Hrvatske i Jugoslavije.

Odnos prema privrednim problemima

Prelaz od dogovorne ekonomije prema tržišnom načinu privređivanja, traži korjenitu promjenu ukupnih odnosa u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Započete privredne reforme u Jugoslaviji od strane SIV-a, koje su u početnoj fazi dale dobre rezultate i vratile vjeru u mogući izlazak iz ekonomske a onda i političke krize, nasilno su prekinuli isforsirani međunacionalni konflikti i otvoreni sukobi, koji republike pojedinačno i zemlju u cjelini vuku u katastrofu. Srpska narodna stranka misli da se ove negativne tendencije mogu i moraju zaustaviti, zbog čega podržava nastojanja SIV i međunarodnih institucija, ne smatrajući to mješanjem u naše unutrašnje stvari. Zalažemo se za pretvorbu društvenog vlasništva u privatno kroz dionice i tržište kapitala; protiv smo podržavljenja privrede, izuzev najnužnijeg opsega; zalažemo se za slobodno tržište na cjelom jugoslavenskom prostoru, jer je ono značajan činioac nove interesne integracije zemlje; protiv smo organizirane pljačke i otimačine i nasilnog razbijanja jedinstvenog tržišta; zalažemo se za širenje škola menadžmenta i informatizaciju privrede; zalažemo se za standardizaciju privređivanja prema evropskim kriterijima i poduzimanje svih potrebnih mjera za što veće privlačenje stranog kapitala. S obzirom na tradicionalnu zaostalost privrede i njenu neadekvatnu strukturu, u krajevima sa pretežno srpskim stanovništvom, kao i činjenicu da teret krize teško pogada većinu srpskog naroda u Hrvatskoj, sa negativnom tendencijom, za Srpsku narodnu stranku će ovo pitanje biti težišno kako u ekonomsko, tako i u političkom pogledu. Traženje puteva njegovog rješenja ovisit će u velikoj mjeri od uspostavljanja suradnje sa Vladom Republike Hrvatske.

Odnos prema drugim političkim strankama

Srpska narodna stranka je nastala nakon prvih, slobodnih, demokratskih i višestranačkih izbora, iz razloga što većina srpskog naroda nije uspjela pronaći stranku kojoj bi trajno povjerali zastupanje specifičnih građanskih i nacionalnih interesa. Zbog toga se Srpska narodna stranka ne može smatrati niti "uvezenom", niti "režimskom", već je ona rezultat autentičnih i životnih potreba velikog dijela srpskog naroda u Hrvatskoj. Polazeći od toga Srpska narodna stranka će nastojati ostvariti ravnopravnu suradnju sa svim demokratskim strankama,

prvenstveno u Republici Hrvatskoj, ali i Republici Srbiji i drugim republikama, u pitanjima o kojima će postojati velika podudarnost mišljenja. Svjesni činjenice da naše djelovanje neće odgovarati pojedinim strankama, a da će ga neke nastojati iskoristiti u pragmatične svrhe, utječe da jasno izrazimo potpunu autonomnost u djelovanju, spremnost na sve vrste otvorenog dijaloga i isključivo demokratsko, civilizirano i javno komuniciranje.

Odnos prema selu

Tradicionalni seoski život srpskog življa u Hrvatskoj važna je osnova očuvanja njegovog nacionalnog bića. Poslijeratna industrializacija i kolonizacija ostavila je katastrofalne posljedice u srpskim selima. Ona su opustjela ili su pretvorena u domove staraca. Valorizirajući prirodne potencijale područja koja tradicionalno naseljavaju Srbi, Srpska narodna stranka smatra, da oni mogu biti značajna osnova za prestrukturiranje privrede, kroz intenziviranje poljoprivrede, proizvodnje zdrave hrane, stočarstva, kućne radinosti, turizma i drugih djelatnosti na ovim prostorima.

Okupljanje seljaka, radnika, domaćica, inženjera, profesora, doktora na interesnoj osnovi u okviru Srpske narodne stranke, može osigurati revitalizaciju sela, pokretanje poduzetništva u najprpuzivnijim djelatnostima, smanjenje nezaposlenosti, porast standarda i brojne druge promjene toliko potrebne građanima Hrvatske i srpskom narodu.

Zaključak

Program svake stranke nastoji da izrazi "ono što se želi", tako i ova načela to nastoje zadovoljiti. Ona su rezultat razmišljanja članova Inicijativnog odbora u jednom vremenu. Konačno će ih utvrditi javna rasprava i osnivačka skupština Stranke, a kontinuirano dopunjavati i verificirati u praksi članovi i simpatizeri Srpske narodne stranke svojom brojnošću i aktivnošću.

Travanj, 1991. godine

INICIJATIVNI ODBOR ZA
OSNIVANJE SRPSKE NARODNE
STRANKE